

ARTICLES CENTRALS

Il·lusió i visió: el pacifisme científic d'Alfred H. Fried

Bernhard Tuidet

Bibliotecari al departament de Llengües Planificades i Museu de l'Esperanto, Biblioteca Nacional d'Àustria

“Alfred Hermann Fried posseïa l’ineestimable do del ‘sentit comú’ i del pensament analític directe, el do de concebre clarament les idees i una visió justa i profunda sempre basada en informació objectiva. Era sobri sense ser sec, apassionat encara que sense exagerar. Les seves idees eren complexes, però sempre es dirigien cap a un únic eix i, d’aquesta manera, es reforçaven mútuament. Aquest eix, en el qual focalitzava tota la seva passió intel·lectual i ètica, era la idea de la pau mundial. (...) L’organització de la comunitat internacional: aquest va ser el seu èxit abans de la guerra, el resultat del seu esforç intel·lectual. Però les seves fites humanes, que fan que ens resulti tan admirable com a figura i com a persona, van començar durant la guerra. Alfred Hermann Fried va aconseguir, en aquest àmbit, la seva autèntica grandesa, la seva importància històrica. (...) I avui ningú que llegeixi el ‘diari’ i els textos d’Alfred H. Fried podrà estarà més avergonyit que els que el van perseguir amb menyspreu i odi”¹.

En els seus escrits sobre Alfred Hermann Fried, Stefan Zweig no només elogiava les qualitats del seu col·lega escriptor, sinó que també esmentava el “diari de guerra”, que Fried va publicar regularment entre 1914 i 1919 a la revista *Die Friedens-Warte*. Malgrat que Fried havia estat obertament pacifista des de principis dels noranta del segle XIX, només va ser reconegut en una etapa relativament tardana. En reconeixement als seus incansables esforços com a editor, periodista i escriptor pacifista, el 1911 li va ser concedit el Premi Nobel de la Pau i, el 1913, el doctorat *honoris causa* per la Universitat de Leiden. Aquesta última distinció tenia una significació especial per a ell, ja que la veia

com la prova del caràcter científic de la seva teoria i del seu programa.

Alfred Fried va ser un dels principals teòrics internacionals del pacifisme en els anys previs a la Primera Guerra Mundial. En un moment en que les xarxes internacionals i les relacions i la cooperació entre països creixien i s'intensificaven, ell estava convençut que una guerra europea era impossible en un futur proper. El 25è Congrés Mundial de la Pau de Viena, que havia organitzat al costat de la seva col·laboradora més estreta, Bertha von Suttner, i que havia de tenir lloc el setembre de 1914, havia estat dissenyat amb aquest objectiu. Per això Fried es va sentir encara més impactat i entristit quan va ser declarada la guerra l'estiu de 1914². El juliol encara tenia esperances que es pogués evitar la catàstrofe però, compartint les idees de Jan Gotlib Bloch sobre la guerra industrial moderna, aviat va témer que la guerra pogués convertir-se en un "terrible exemple pràctic" i continuar durant molt temps, indefinidament ³.

“ Distanciant-se d'un pacifisme purament ètic, Fried estava convençut que el moviment per la pau requeria una base científica ”

Per poder continuar publicant a *Die Friedens-Warte* i reunir informació de les Potències Centrals i de les Potències de l'Entesa, Fried va decidir emigrar i establir-se a Suïssa mentre durés el conflicte bèl·lic. Va començar a escriure un diari i a publicar les seves notes només després de l'esclat de la guerra. En escriure els seus pensaments, es podia alleujar i deslliurar de la malenconia i del seu ànim depressiu però, sobretot, esperava influir els seus coetanis d'una manera pacifista i promoure el seu concepte de pacifisme científic. Per a ell, la guerra que es lliurava era una prova constant de la seva validesa. En el pròleg de l'edició en quatre volums del seu diari (1918), escrivia:

“Volia expressar els meus sentiments, les meves idees, els meus temors i les meves esperances. Volia registrar els esdeveniments, debatre'ls des d'un punt de vista pacifista. Analitzant l'evolució del frenesí europeu, volia identificar els errors del passat i mostrar el camí de la recuperació”⁴.

En una carta escrita a David Starr Jordan, activista per la pau i primer president de la Universitat de Stanford, Alfred Fried deixava clar que, per a ell, la Primera Guerra Mundial era un simple exemple pràctic que utilitzava per explicar la seva teoria pacifista:

“Això [el diari de guerra] és el treball en el qual canalitzava els meus esforços en la lluita contra la bogeria de la guerra. La Gran Guerra hi té poc que veure. Era tan sols un exemple pràctic, el cadàver utilitzat per ensenyar anatomia “⁵.

“ Per a Fried les guerres són actes arbitraris i de risc, que mai no poden ser humanitaris i que sempre es poden evitar ”

El diari de Fried reflecteix l'enfocament científic del pacifisme i les relacions internacionals que va desenvolupar a començaments del segle XX. Distanciant-se d'un pacifisme purament ètic, estava cada vegada més convençut que el moviment per la pau requeria una base científica per fer-lo immune a la crítica nacionalista, per exercir una major influència en el públic i per animar molta més gent a donar suport a les activitats pacifistes. Va presentar la seva teoria i el seu programa en nombroses conferències i articles i els va resumir en la monografia “Die Grundlagen des revolutionären Pacifismus”⁶. El diari es va convertir en la base per a la seva percepció i interpretació de la Primera Guerra Mundial: hi parlava sistemàticament de pacifisme científic i s'esforçava per advocar per la pau des d'una perspectiva analítica.

Per a Alfred Fried les guerres són fonamentalment actes arbitraris i de risc, que mai no poden ser humanitaris i que sempre es poden evitar. Sota cap circumstància són beneficioses, perquè la seva evolució i el seu final mai no es poden preveure i perquè, comparant-ne els presumptes èxits, causen massa sofriment, malaltia i mort⁷. Per tant, Fried no només buscava esborrar les conseqüències desagradables de la guerra sinó eliminar-ne completament les causes i suprimir les operacions bèl·liques, fomentant l'entesa internacional i formant una organització intergovernamental: dos elements

crucials del seu concepte que continuen sent rellevants en les polítiques de pau actuals.

En el seu programa de pau, que considerava un full de ruta obert, un treball en curs, Alfred Fried se centrava principalment en la pau entre països. Instava a desenvolupar un trànsit internacional i a facilitar la interacció internacional a tots els nivells: adequant el dret internacional al desenvolupament del trànsit internacional i adoptant polítiques que reflectissin els canvis en el dret internacional. En poques paraules, Fried reclamava millors instruments polítics, humanitaris i legals per dur a terme un procés ràpid de desmilitarització i de “civilització” dels assumptes interiors i exteriors a fi de superar i aturar la guerra⁸.

“ Fried reclamava millors instruments polítics, humanitaris i legals per dur a terme un procés ràpid de desmilitarització ”

El pacifisme científic de Fried va suscitar reaccions de signe divers entre els seus coetanis: molts estaven d'acord amb ell i molts d'altres, no. La reacció més positiva és el fet que va despertar l'interès pel moviment per la pau en moltes persones a les que mai abans no els havia preocupat el pacifisme. Entre ells hi havia membres del Partit Socialdemòcrata, així com experts en dret internacional. Els experts més destacats influïts per Alfred Fried a Alemanya van ser Hans Wehberg i Walther Schücking, que va fer servir les publicacions de Fried en les seves classes de dret internacional⁹.

A curt termini, tanmateix, les ambicions pacifistes d'Alfred Fried van quedar al terreny de les il·lusions, ja que el Tractat de Versalles no va implementar el programa que ell havia defensat durant tants anys. No obstant això, després de la Segona Guerra Mundial moltes de les seves visions sobre la resolució pacífica de conflictes -principalment a Europa- i de les organitzacions intergovernamentals es van fer realitat amb la creació de l'Organització de les Nacions Unides i el procés unificador de la Unió Europea, encara que en circumstàncies que ell no hauria pogut preveure.

1. "Alfred H. Fried hatte die unschätzbare Gabe des 'Common sense', des geradeaus und nicht in Winkelzügen Denkens, die Gabe der klaren Konzeption, der weiten, durch sachliche Bildung immer vertieften Übersicht. Er war nüchtern ohne Trockenheit, leidenschaftlich ohne jede Übertreibung, seine Ideen komplex, aber immer auf ein einheitliches Zentrum gerichtet und darum sich wechselseitig verstärkend. Dieses Zentrum, dem seine ganze geistige und moralische Leidenschaft sich zuwandte, war die Idee des Weltfriedens. (...) Die Organisation der Völkergemeinschaft, das war seine Tat vor dem Kriege. Sie stellt sein geistiges Werk dar – seine menschliche Tat aber, sie, die ihn uns als Gestalt, als Erscheinung so bewundernswert macht, begann erst mit dem Kriege. Hier hat Alfred H. Fried wirkliche Größe, historische Bedeutsamkeit erreicht. (...) Und niemand wird heute das ‚Tagebuch‘ und die Schriften Alfred H. Frieds mit größerer Beschämung lesen, als eben jene, die damals mit Hohn und Haß hinter ihm hergehetzt haben." Stefan Zweig: Alfred Hermann Fried. A: Rudolf Goldscheid (ed.): Alfred H. Fried. Geb. 11 Nov. 1864, gest. 4. Mai 1921. Eine Sammlung von Gedenkblättern. Leipzig 1922, 76-78.

2. Alfred Hermann Fried: Aus meinem Kriegstagebuch (Bruchstücke). En: Die Friedens-Warte 1914, Jg. 16, Nr. 8/9, 282-283.

3. Fried: Aus meinem Kriegstagebuch (Bruchstücke). En: Die Friedens-Warte 1914, Jg. 16, Nr. 8/9, 282-283.

4. "Ausdruck verleihen wollte ich meinen Empfindungen, meiner Erkenntnis, meinen Befürchtungen und Hoffnungen. Die Ereignisse wollte ich festhalten, sie vom pazifistischen Gesichtspunkt aus erörtern, am Krankheitsverlauf des fiebernden Europas die Fehler der Vergangenheit klarlegen und den Weg zur Genesung weisen." Alfred Hermann Fried: Mein Kriegs-Tagebuch. Das erste Kriegsjahr (7. August 1914 bis 28. Juli 1915) (= Sammlung Europäische Bücher). Zürich 1918, VIII.

5. Carta: de Alfred H. Fried a David Starr Jordan, 30.10.1920. League of Nations Archives, International Peace Movements, Fried Papers Box 88. "Es ist dies [das Kriegs-Tagebuch] das Werk, in das ich meinen ganzen Kampf gegen den Wahnsinn des Krieges konzentriert habe. Der Weltkrieg hat eigentlich damit wenig zu tun. Er war nur Demonstrationsobjekt, die Leiche an der ich Anatomie docierte."

6. Alfred Hermann Fried: Die Grundlagen des revolutionären Pazifismus, Tübingen 1908. A banda de “revolutionärer Pazifismus” la seva teoria i programa també es van anomenar “ursächlicher Pazifismus”, “organisatorischer Pazifismus” i “wissenschaftlicher Pazifismus”.

7. Fried: Mein Kriegs-Tagebuch. Das erste Kriegsjahr, 25.8.1914. Alfred Hermann Fried: Mein Kriegs-Tagebuch. Das vierte Kriegsjahr und der Friede von Versailles (1. August 1917 bis 30. Juni 1919) (= Sammlung Europäische Bücher). Zürich 1920, 28.6.1918.

8. Alfred Hermann Fried: Die Grundlagen des ursächlichen Pazifismus. Zürich 1916, 61-62.

9. Bernhard Tuider: Alfred Hermann Fried. Pazifist im Ersten Weltkrieg. Illusion und Vision. Saarbrücken 2010, 60-61.

Fotografia : United States Library of Congress

- *Retrat d'Alfred Hermann Fried* -

© Generalitat de Catalunya